

بررسی اپیدمیولوژیک موارد حیوان گزیدگی در شهرستان شاهرود

محمد امیری^{۱*} (Ph.D.)، احمد خسروی^۲ (M.Sc.)

۱- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- دانشکده بهداشت- دکتری مدیریت خدمات بهداشتی درمانی. ۲- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- دانشکده پزشکی- گروه علوم پایه.

تاریخ دریافت: ۸۸/۱/۱۸، تاریخ پذیرش: ۸۸/۸/۱۷

چکیده

مقدمه: هاری، بیماری عفونی دستگاه عصبی مرکزی است که همه پستانداران و انسان را مبتلا می‌کند. مطالعه حاضر به منظور بررسی اپیدمیولوژی بیماری هاری در شهرستان شاهرود صورت گرفته است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی داده‌های مرتبط با کلیه موارد حیوان گزیدگی در شهرستان شاهرود در سال ۱۳۸۷ بر اساس اطلاعات موجود در دفاتر ثبت موارد حیوان گزیدگی شهرستان جمع‌آوری گردید.

نتایج: در طی سال ۱۳۸۷ کل موارد حیوان گزیدگی ۵۸۸ مورد بوده که اکثریت آن‌ها (۸۲/۱٪) مرد بوده و محل سکونت ۳۵/۷٪ افراد شهر و ۶۴/۳٪ روستا بود. تنها دو مورد از موارد حیوان گزیده غیرایرانی بودند. میزان بروز در شهر ۱۲۹ و در روستا ۴۹۷ در صد هزار نفر گزارش شده که به‌طور معناداری بیش‌تر از شهر می‌باشد. از کل موارد مورد گزارش، ۱۵۹ نفر (۲۷٪) در شهر و ۴۲۹ نفر (۷۳٪) در روستا مورد گزارش حیوانات قرار گرفته بودند. نوع حیوانات گزنده در اغلب موارد سگ (۷۹/۱٪) و گربه (۱۲/۶٪) بوده و گرگ، روباه و شغال در ۱۲ نفر از موارد به‌عنوان عامل گزارش شده‌اند. همه موارد گزارش، واکسیناسیون خود را کامل نموده و در ۸۲/۳٪ حیوان گزنده پس از ۱۰ روز زنده و ۲٪ مرده و ۱۵/۶٪ وضعیت حیوان گزنده پس از ۱۰ روز نامعلوم گزارش شده است. میزان بروز سالیانه حیوان گزیدگی در شهرستان، ۲۴۶ در صد هزار نفر محاسبه گردید.

نتیجه‌گیری: حیوان گزیدگی هنوز یکی از مشکلات مهم بهداشت عمومی است که فعالیت‌های آموزشی همراه با بهبود همکاری‌های برون‌بخشی می‌تواند نقش به‌سزایی در کنترل موارد آن داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: حیوان گزیدگی، اپیدمیولوژی، هاری، شاهرود.

Brief Report

Knowledge & Health 2009;4(3):41-43

Animal Bites Epidemiology in Shahroud City

Mohammad Amiri^{1*}, Ahmad Khosravi²

1- Ph.D. in Health Care Management, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran. 2- Faculty member, Faculty of Medicine, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

Abstract:

Introduction: Rabies is an infectious central nervous system disease that infects all mammals and man. This study aimed at investigating the epidemiology of animal bites in Shahroud.

Methods: In this descriptive study, all the data related to animal bite cases in shahroud in 2008-2009 were collected based on the data registration notebooks.

Results: A total of 588 cases of animal bite were reported in 2008-2009, the majority of whom (82.1%) were male. Of this total, 35.7% were urban and 64.3% were rural. Just 2 of the cases were foreigners. The incidence rate of animal bite in the city was 159 (27%), compared to 429 cases (73%) in villages. Dogs and cats accounted for about 79.1% and 12.6% of the cases respectively. 12 cases were also wolf, fox and Reynard bites. All cases have completed vaccination. In 82.3% of animal bites, the biter was alive after 10 days and in 2% biters were dead and in 15.6%, the biter reported invisible after 10 days. The incidence rate of animal bites in Shahroud was 246 in one hundred thousand.

Conclusions: Animal bites are one of the most important problems of public health. Educational activities along with the promotion of out-organizing cooperation can play a significant role in controlling this problem.

Keywords: Aimal bite, Edemiology, Rbies, Shahrood.

Received: 7 April 2009

Accepted: 8 November 2009

*Corresponding author: M. Amiri, Email: m_amiri_71@yahoo.com

مقدمه

همه ساله در نقاط مختلف جهان، میلیون‌ها نفر علیه بیماری هاری واکسینه می‌شوند. با توجه به عدم کنترل کامل بیماری در حیوانات اهلی و وحشی در کشور ما، احتمال بروز بیماری هاری وجود دارد (۱). میزان گاز گرفتگی انسانی از ۳۵/۱ در صدهزار نفر جمعیت در سال ۱۳۶۶ به ۱۷۳/۷۲ در صدهزار نفر در سال ۸۳ رسیده است. استان سمنان با بروز ۱۰۰ تا ۳۰۰ در صدهزار نفر جمعیت، جزو استان‌های با آلودگی متوسط عنوان شده است (۱). با توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی شهرستان شاهرود در مطالعه حاضر به بررسی وضعیت اپیدمیولوژی بیماری و تعیین میزان آلودگی پرداخته‌ایم.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه توصیفی-تحلیلی داده‌های مرتبط با کلیه موارد حیوان-گزیدگی در شهرستان شاهرود در سال ۱۳۸۷ بر اساس اطلاعات موجود در دفاتر ثبت موارد حیوان گزیدگی شهرستان جمع‌آوری گردید. داده‌های کمی به صورت میانگین و انحراف معیار و داده‌های کیفی به صورت فراوانی و درصد نمایش داده شده و مقایسه بین گروه‌ها با استفاده از آزمون کای-دو و نسبت شانس انجام شده است.

نتایج

در این مطالعه از تعداد ۵۸۸ مورد حیوان گزیدگی در سال ۱۳۸۷ در سطح شهرستان شاهرود، تعداد ۴۸۳ نفر (۸۲/۱٪) مرد و ۱۰۵ نفر زن (۱۷/۹٪) بودند. با توجه به جمعیت شهرستان در سال ۸۷، میزان بروز حیوان گزیدگی، ۲۴۶ در صدهزار نفر می‌باشد. محل سکونت ۳۵/۷٪ (۲۱۰ نفر) افراد شهر و ۶۴/۳٪ (۳۷۵ نفر) ساکن روستا بود. میزان بروز موارد حیوان گزیدگی بر حسب جنس نیز اختلاف معناداری را نشان می‌دهد به طوری که در زنان ۸۹ و در مردان ۳۹۸ مورد در صد هزار گزارش شده است. اکثریت موارد حیوان گزیده (۵۸۶ نفر) ملیت ایرانی داشته و فقط ۲ نفر غیرایرانی بودند. میانگین سنی افراد مورد گزش ۲۹/۵ سال با انحراف معیار ۱۷/۶ سال با دامنه سنی ۱ تا ۸۷ سال می‌باشد. شغل ۱۲/۸٪ (۷۵ نفر) از افراد مورد گزش، کشاورز، ۹/۴٪ (۵۵ نفر) دامدار، ۷/۳٪ (۴۳ نفر) کارمند، ۲۰/۹٪ (۱۲۳ نفر) محصل، ۳/۱٪ (۱۸ نفر) راننده، ۱۶/۲٪ (۹۵ نفر) کارگر، ۱۲/۶٪ (۷۴ نفر) خانه‌دار، ۵/۳ درصد (۳۱ نفر) مشاغل فنی و ۱۲/۶٪ (۷۴ نفر) سایر از جمله کودک، سرباز و مشاغل آزاد بوده است. از ۵۸۸ مورد گزش صورت گرفته ۲۷٪ (۱۵۹ نفر) در شهر و ۷۳٪ (۴۲۹ نفر) در روستا مورد گزش حیوانات قرار گرفته‌اند. وضعیت حیوانات گزنده به ترتیب ۸۴/۵٪ (۴۹۷ مورد) اهلی، ۱۳/۱٪ (۷۷ مورد) وحشی و ۲/۴٪ (۱۴ مورد) ولگرد بوده است. نوع حیوانات گزنده: سگ ۷۹/۱٪ (۴۶۵ مورد)، گربه ۱۲/۶٪ (۷۴ مورد)، گرگ ۹/۰٪ (۵ مورد)، شغال ۰/۷٪ (۴ مورد)، روباه ۱/۲٪ (۷ مورد) و

جدول ۱- نوع حیوان گزنده و خصوصیات جراحی در بیماران

متغیر	فراوانی	درصد
گونه حیوان		
سگ	۴۶۵	۷۹/۱
گربه	۷۴	۱۲/۶
گرگ	۵	۰/۹
شغال	۴	۰/۷
روباه	۷	۱/۲
سایر حیوانات	۳۳	۵/۶
نوع جراحی		
عمیق	۱۹	۳/۲
سطحی	۵۶۹	۹۶/۸
محل جراحی		
پاها	۳۱۶	۵۳/۷
دست‌ها	۲۲۶	۳۸/۴
تنه	۲۰	۳/۴
سرورگردن	۱۳	۲/۲
سایر قسمت‌های بدن	۱۳	۲/۲

۵/۶٪ (۳۳ مورد) سایر حیوانات از جمله الاغ، خرس، گوسفند، گراز و... بوده‌اند (جدول ۱).

در ۳۶۴ مورد (۶۱/۹٪) از گزش‌ها از روی لباس و ۲۲۴ مورد (۳۸/۱٪) بر روی نواحی بدن که عریان بوده صورت گرفته است. در روستا بیش‌تر پاها (۶۰/۴٪) و در شهر اغلب دست‌ها (۵۴/۵٪) مورد گزش قرار گرفته‌اند. در زمینه سابقه گزش، تنها ۴۴ نفر (۷٪) افراد سابقه گزش داشته‌اند. اقدامات صورت گرفته قبل از مراجعه در ۳/۱٪ (۱۸ نفر) شستشو با آب و صابون، در ۲/۴٪ (۱۴ نفر) شستشو با آب، برای ۶۹/۷٪ (۴۱۰ نفر) ضدعفونی، در ۰/۳٪ (۲ نفر) پانسمان و ۲۴/۵٪ (۱۴۴ نفر) بیش از ۲ اقدام صورت گرفته بود. ۳۹۹ نفر بلافاصله پس از گزش جهت واکسیناسیون مراجعه نموده و ۱۸۹ نفر (۳۲/۱٪) با تأخیر مراجعه نموده بودند که ۵۷۰ نفر از موارد با واکسن و در ۱۸ نفر واکسن به همراه گاماگلوبولین جهت درمان پیشگیری استفاده شده است. بین محل سکونت و تأخیر در مراجعه جهت واکسیناسیون رابطه معناداری مشاهده شد ($P=0/001$) به طوری که در ساکنین روستا نسبت شانس خطر دیر مراجعه کردن جهت واکسیناسیون ۱/۸ برابر ساکنین شهر گزارش شده است. در تمام موارد گزش (۵۸۸ نفر) واکسیناسیون به‌طور کامل انجام شده و در ۸۲/۳٪ (۴۸۴ مورد) حیوان گزنده پس از ۱۰ روز زنده و ۲٪ (۱۲ مورد) مرده و ۱۵/۶٪ (۹۲ مورد) وضعیت حیوان گزنده پس از ۱۰ روز نامعلوم گزارش شده است. بررسی روند زمانی موارد بروز گزش نشان می‌دهد تفاوت معناداری بر حسب ماه‌ها و فصول مختلف سال وجود ندارد به طوری که در فصل بهار ۱۴۶ مورد (۲۴/۸٪)، تابستان ۱۴۶ (۲۴/۸٪)، پاییز ۱۵۲ مورد (۲۵/۹٪) و در زمستان ۱۴۴ (۲۴/۵٪) مورد گزارش شده است.

بحث

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که ۱۰۰٪ موارد گزیده شده واکسیناسیون خود را کامل نموده که حاکی از پوشش مناسب خدمات دارد. در پژوهشی در هند ۷۸/۹٪ موارد درمان پیشگیری را کامل نموده بودند که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی ندارد (۹).

نتایج این پژوهش نشان داد که حیوان گزیدگی با بروز ۲۴۶ در صدهزار هنوز یکی از مشکلات مهم بهداشت عمومی شهرستان است که جهت کاهش موارد تأخیر و بهبود وضعیت بهداشتی موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- افزایش سطح آگاهی از طریق آموزش. ۲- با توجه به گستردگی شهرستان افزایش مراکز ارایه خدمات ضد هاری. ۳- اتلاف سگ‌های ولگرد به‌خصوص در مناطق روستایی. ۴- همکاری برون‌بخشی مطلوب با سایر سازمان‌های مرتبط.

References

1. Tabatabayi M, Zahrayi M, Ahmad-Nia H, Ghotbi M, Rahimi F, Gooya MM. Principle of prevention and surveillance of diseases. 1st ed. Tehran: Ministry of Health and Medical Education & Roh- Ghalam; 2005. [Persian].
2. Zeinali M, Fayaz A, Nadim A. Animal bites and rabies: situation in Iran. Arch Iran Med 1999;2:120-124.
3. Eslamifar A, Ramezani A, Razzaghi-Abyaneh M, Fallahian V, Mashayekhi P, Hazrati M, et al. Animal bites in Tehran, Iran. Arch Iran med 2008;11(2):200-202.
4. Warrell DA. Rhabdoviruses: rabies and rabies-related viruses. In: Weatherall DJ, Ledingham JGG, Warrell DA, editors. Oxford textbook of medicine. 2nd ed. Oxford: Oxford Medical Publication; 1986.
5. Quiles-Cosme GM, Perez-Cardona CM, Aponte-Ortiz FI. Descriptive study of animal attacks and bites in the municipality of San Juan, Puerto Rico, 1996-1998. P R Health Sci J 2000;19(1):39-47.
6. Takayama N. Study on the subjects received postexposure rabies vaccination in our vaccine clinic. Kansenshōgaku Zasshi 1995;69(1):73-78.
7. Kilic B, Unal B, Semin S, Konakci SK. An important public health problem: rabies suspected bites and post exposure prophylaxis in a health district in Turkey. Int J Infect Dis 2006;10(3):248-254.
8. Freeman AJ, Senn DR, Arendt DM. Seven hundred seventy eight bite marks: analysis by anatomic location, victim and biter demographics, type of crime, and legal disposition. J Forensic Sci 2005;50(6):1436-1443.
9. Rasanias SK, Bhalla S, Khandekar J, Pathi S, Matta S, Singh S. Post exposure management of animal bite cases attending a primary health center of Delhi. J Common Dis 2004;36(3):195-198.

حیوان‌گزیدگی به‌علت خطر ابتلا به هاری، یکی از مشکلات اساسی بهداشت عمومی است (۲). نتایج پژوهش نشان داد که بیشترین موارد گزش در شهرستان شاهرود توسط سگ‌ها (۷۹/۱٪) و پس از آن گربه‌ها (۱۲/۶٪) بوده است. اسلامی‌فر در پژوهش ۳ ساله خود (۸۵-۸۲) نشان داد که بیشترین موارد گزش در تهران توسط سگ‌ها (۶۵/۹٪) و در رتبه بعدی، گربه‌ها (۲۵/۴٪) قرار داشته، که رتبه‌بندی با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد (۳). وارل در پژوهشی ۸۵٪-۸۰٪ موارد حیوان‌گزیدگی را به‌وسیله سگ و ۱۰٪ را مربوط به گربه‌ها بیان نموده است که ترتیب رتبه‌بندی حیوانات با مطالعه اخیر همخوانی دارد (۴). کولس (۵) و تاکایاما (۶) نیز بیان نمودند که بیش‌تر حیوانات گزنده، سگ‌ها بوده‌اند. در پژوهش کیلیک نیز ۸۳/۷٪ حیوانات گزنده سگ‌ها و سپس میمون‌ها و گربه‌ها عنوان شده است (۷). میانگین سنی افراد مورد گزش ۲۹/۵ سال بوده که بیش‌ترین موارد گزش (۵۳/۴٪) در سنین ۱۷ تا ۳۰ سال صورت گرفته است اسلامی‌فر در پژوهش خود بیش‌تر قربانیان گزش (۳۰/۱٪) را در سنین ۲۹-۲۰ سال عنوان نموده است که با نتایج اخیر همخوانی دارد. ولی با نتایج کیلیک (بروز در سنین زیر ۲۰ سال) همخوانی ندارد (۷). اسلامی‌فر بیش‌ترین موارد گزش را مربوط به فصل بهار عنوان نموده است که با این مطالعه همخوانی ندارد. در مطالعه کیلیک در ترکیه بیش‌تر موارد حیوان‌گزیدگی در مردان اتفاق افتاده بود که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد همچنین وی میانگین سن حیوان‌گزیدگی در مردان جوان را، در مقایسه با زنان بیش‌تر عنوان نموده است (۷). در تحقیقات دیگر در پورتوریکو توزیع حیوان‌گزیدگی در هر دو جنس به نسبت مساوی بوده و بیش‌تر، افراد در سن ۱۸ سال و پیرها مورد حمله و گزش واقع شده بودند (۵) که با نتایج اخیر همخوانی ندارد. در مطالعه فریمن در مردان بیش‌تر بازوها و در زنان پستان‌ها مورد گزش واقع شده بود (۸). در تحقیق دیگری بیش‌تر جراحات‌ها در اندام‌های فوقانی گزارش شده (۵) که با نتایج مطالعه حاضر در خصوص بیش‌ترین محل‌های گزش (پاها) همخوانی ندارد. تاکایاما در پژوهشی در ژاپن بیش‌تر جراحات‌های حیوان‌گزیدگی را در اندام تحتانی عنوان نموده که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد (۶).